

Poznań, 07.06.2022

Prof. dr hab. inż. arch. Agata Bonenberg
Wydział Architektury Politechniki Poznańskiej
Ul. Jacka Rychlewskiego 2
Poznań

Opinia o rozprawie doktorskiej

***Twórcy ceramicznych obiektów artystycznych w przestrzeni publicznej Wrocławia
po 1945 roku***

której autorką jest mgr sztuki, mgr inż. arch. Paula Jeziorna
promotorem Prof. dr hab. inż. arch. Barbara Gronostajska
a promotorem pomocniczym dr hab. Gabriel Palowski

Rozprawa doktorska, której autorką jest Pani mgr inż. arch. Paula Jeziorna ma charakter interdyscyplinarny: poświęcona jest zagadnieniom z pogranicza sztuki, architektury i urbanistyki przedstawionych z perspektywy znakomitych twórców związanych z Wydziałem Ceramiki Akademii Sztuk Pięknych im. E. Gepperta we Wrocławiu. Do tak szerokiego ujęcia zakresu badań uprawnia Autorkę ukończenie studiów magisterskich w zakresie sztuki oraz architektury. Uprawnia do tego również zaangażowanie dwóch doskonałych promotorów – Pani Profesor Barbary Gronostajskiej, Dziekan Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej, eksperta w zakresie projektowania architektonicznego oraz dr hab. Gabriela Palowskiego, artystę, profesora ASP im. E. Gepperta we Wrocławiu. Metoda naukowa przeplata się w treści dysertacji z artystyczną interpretacją tematu w formie autorskich grafik ilustrujących pracę. W doktoracie, w sposób pogłębiony przedstawiono nie tylko historię i szeroki kontekst powstania ceramicznych obiektów artystycznych we Wrocławiu lecz również zaproponowano obiecującą formę ich promocji w przestrzeni miasta w postaci trasy - „szlaku” pieszego i rowerowego. W tym zakresie konkluzje pracy mają charakter aplikacyjny i powinny być zrealizowane.

CHARAKTERYSTYKA FORMALNA I STRUKTURA PRACY

Praca zawiera 417 stron, zakończenie treści właściwej ma miejsce na str. 380. Tytuł dysertacji odpowiada jej treści, a układ jest uporządkowany, o odpowiedniej hierarchii omawianych zagadnień. Pracę otwiera wprowadzenie (Rozdział 1.) zawierające uzasadnienie wyboru tematu, omówienie stanu badań, sprecyzowanie przedmiotu i zakresu terytorialnego badań. Przedstawiony został też cel, tezy pracy oraz metoda badawcza.

Rozdział 2., p.t. „Ceramiczne obiekty artystyczne w przestrzeni publicznej” zawiera ogólne zagadnienia dotyczące przestrzeni publicznych, w tym przestrzeń publiczną w ujęciu abstrakcyjnym i materialnym. Następnie zcharakteryzowano formy kształtowania ceramicznych obiektów artystycznych w przestrzeni publicznej w podziale na rzeźby, reliefy i mozaiki. Autorka

przedstawia przegląd istotnych ceramicznych realizacji artystycznych w Polsce i na świecie, aby w podrozdziale 2.2.2. skoncentrować się na przestrzeniach publicznych Miasta Wrocławia. Rozwinięcie tej części dysertacji polega na usystematyzowaniu informacji na temat ról, jakie sztuka może pełnić w przestrzeni publicznej i wyróżnia: rolę estetyczną, rolę interakcyjną, rolę identyfikującą, rolę upamiętniającą, rolę edukacyjną, rolę symboliczną, rolę tożsamościową, aksjologiczną, rolę propagandową, promocji miasta, kontaktu artysty z odbiorcą.

Rozdział 3 „Ceramika we Wrocławiu” ma charakter historyczny - przybliży początki przemysłu ceramicznego na Dolnym Śląsku oraz rys historyczny działalności Wydziału Ceramiki w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych przy szczególnym uwzględnieniu kontekstu jej powstania i wiodących założycieli - pionierów. W Rozdziale 3. Omówiono też ewolucję struktury uczelni w odniesieniu do programu nauczania ceramiki, aspektów technicznych i osiągnięć realizacyjnych zaangażowanych dydaktyków. Różnorodność obiektów zleczanych artystom Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych we Wrocławiu przedstawia tematyczny przegląd wybranych dzieł. W opisach ujęte zostały również aktualne działania Uczelni mające na celu popularyzację technik ceramicznych we Wrocławiu.

Rozdział 4. „Twórcy ceramicznych obiektów artystycznych w przestrzeni publicznej Wrocławia”, złożony jest z dziesięciu podrozdziałów monograficznie opisujących artystów – autorów. Rozdział ten ma charakter porządkująco-systematyzujący.

Rozdział 5. zawiera analizy ceramicznych obiektów artystycznych w przestrzeni publicznej Wrocławia. Oprócz części przeglądowej, badawczej opisana została możliwa do przeprowadzenia trasa piesza śladami ceramicznych obiektów artystycznych oraz jej kontynuacja w formie trasy rowerowej.

Rozdział 6. zawiera podsumowanie i wnioski dysertacji krótko przedstawia realizację celów i potwierdzenie tezy pracy. Część tę zamyka podrozdział 6.2. „Obecność sztuki przestrzeni publicznej miasta: perspektywa artysty, architekta, władz miasta i odbiorcy.”

Praca doktorska pani magister Pauli Jeziornej opatrzona jest w aneks, na który składają się wywiady z twórcami ceramicznych obiektów artystycznych w osobach: Anny Szpakowskiej-Kujawskiej, Jana Zamorskiego, Anny Malickiej-Zamorskiej, Krystyną pławską Jackiewicz, Tadeuszem Tellerem, beato Urbanowicz. W aneksie zamieszczone zostały ankiety pod tytułem „Sztuka w przestrzeni publicznej Wrocławia”.

Rozdział 8. zawiera bibliografię, 9., spis materiałów ilustracyjnych, a 10. - streszczenie. Rozdziały 9 i 10 mogłyby być częścią Rozdziału 8.

OCENA MERYTORYCZNA DYSERTACJI

Ocena merytoryczna dysertacji pozwala na jednoznaczne stwierdzenie, że przedstawione treści stanowią niezwykle oryginalny i cenny materiał badawczy dotyczący dziedzictwa kultury i sztuki Miasta Wrocławia.

Autorka postawiła w pracy trzy tezy. Pierwsza stwierdza, że ceramika jest istotnym dla terenów Dolnego Śląska i Wrocławia materiałem. Ceramiczne obiekty artystyczne w przestrzeni publicznej Wrocławia dzięki swojej ogólnej dostępności umożliwiają mieszkańcom miasta i turystom kontakt ze sztuką, stanowiąc świadectwo związków miasta surowcem - gliną.

Teza 2. mówi, że twórcy realizujący ceramiczne obiekty artystyczne w przestrzeni publicznej Wrocławia po 1945 roku stanowią grupę ważnych dla miasta interdyscyplinarnych artystów reprezentujących związki z miastem oraz Akademią Sztuk Pięknych im. E. Gepperta we Wrocławiu.

Teza 3. Mówi, że istnieje potrzeba stworzenia trasy wycieczkowej śladami ceramicznych obiektów artystycznych w przestrzeni publicznej Wrocławia zrealizowanych po 1945 roku w celu przybliżenia związków Dolnego Śląska z ceramiką, zaprezentowania unikalnych obiektów i zaznajomienia sylwetkami twórców.

Autorka podeszła do zagadnień w sposób metodologicznie uporządkowany, poświęcając obszerne fragmenty pracy uszczegółowionemu wprowadzeniu (Teza 1.), biografii twórców (Teza 2.) oraz niezwykle istotnym analizom prac artystycznych *in situ* - w kontekście miejskim (Teza 3.). Propozycja przeprowadzenia tras turystycznych świadczy o aplikacyjnym charakterze pracy i możliwości wykorzystania zgromadzonych tu materiałów i badań w przygotowaniu merytorycznym trasy (przewodnika, mapy, strony internetowej).

Rozdział 4. Omawia postaci według schematu: życiorys artystyczny, twórczość w przestrzeni publicznej, wybrany ceramiczny obiekt artystyczny, podsumowanie aktywności twórczej (dot. Teza 2.) Postać Borysa Michałowskiego opatrzona została bardzo syntetycznym życiorysem, a w tekście znajdują się pewne niedociągnięcia jak chociażby na stronie 136: „Artysta uważał za priorytet swój samodzielny udział w początkach rzeźby we Wrocławiu, a przyznana mu funkcja starszego asystenta nie odzwierciedlała jego inspiracji.” Przepuszczalnie chodzi o „aspiracje”. W sposób bardzo ciekawy opisano natomiast sylwetkę i działalność Józefa Hałasa, uwzględniając interdyscyplinarność jego działalności artystycznej. Informacje dotyczące trudności w uzyskaniu ochrony dla jego dzieł przez Wojsko Polskie (właściciel budynku), pokazują trudne relacje z którymi mierzyć się muszą artyści i ich publiczność oraz brak świadomości i edukacji wśród decydentów instytucji państwowych. Reasumując, opisy sylwetek twórców doskonale ilustrują specyfikę wrocławskiej elity artystów poprzez przedstawione ograniczenia, ale też mechanizmy pozyskiwania tematów - zamówień i wiele doskonale wykorzystanych przez grupę okazji twórczych.

Rozdział 5. Otwiera zestawienie tabelaryczne jedenastu ceramicznych obiektów artystycznych z syntetycznym podaniem informacji o każdej pracy, co porządkuje narrację dysertacji. Następnie przedstawiona została idea, założenia i informacje techniczne dotyczące pieszej i rowerowej trasy turystycznej (Teza 3.). Analizy krajobrazowe zamieszone dalej, są służebne wobec idei ścieżki turystycznej i traktować je można jako przygotowanie do jej planu. Zawierają informacje o relacjach krajobrazowych, ale też o dostępności, barierach, sytuacjach w których teren jest czasowo grodzony i zamykany utrudniając wejście, sytuacje w których obiekt bywa zastawiany przez parkujące samochody, (np. Pielęgniarka i figura Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej) złe usytuowane okolicznych ławek. Recenzentka bardzo wysoko ocenia szczegółowość tych analiz. Korzystnie byłoby zebrane i porównane wniosków z analiz graficznych i stworzenie ogólnej listy postulatów, zmian i działań naprawczych koniecznych do wprowadzenia przed organizacją tej trasy. Niektóre problemy powtarzają się i można je uregulować pojedynczym zapisem legislacyjnym.

W Rozdziale 6. „Podsumowanie i wnioski” Autorka wykazuje udowodnienie tez postawionych w pracy, przytaczając argumenty, które wcześniej szeroko omówiła na kartach dysertacji, co stanowi odpowiednie zamknięcie poruszonych wątków. W podsumowaniu zwrócono uwagę kwestie najnowsze - szansę dla rzeźby w przestrzeni miejskiej zawartej w założeniach Strategii Wrocław 2030.

METODOLOGIA BADAWCZA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Autorka korzysta w dysertacji z szerokiego wachlarza metod i narzędzi badawczych. Podstawą pracy są dobrze dobrane badania źródłowe. Wykonane były:

1. studia literatury,
2. analiza, weryfikacja i krytyka informacji źródłowych,
3. badania historyczno-interpretacyjne wy oparciu o dokumenty udostępnione przez ASP a dotyczące życiorysów artystycznych Twórców, publikacji w prasie dotyczących wystaw, zaproszeń na wystawy indywidualne i grupowe,
4. wizje lokalne obiektów
5. inwentaryzacje fotograficzne lokalizacji
6. analizy graficzne przestrzeni przedstawiona wy formie przetworzonych panoram oraz widoków z lotu ptaka – aplikacja metody jakościowej studiów przypadku
7. ankiety dotyczące opinii Wrocławian na temat sztuki w przestrzeniach publicznych miasta
8. wywiady bezpośrednie z autorami dzieł – twórcami

Cele naukowe osiągnięto dzięki metodom logicznej argumentacji oraz podejście heurystyczne oparte na twórczym myśleniu.

IKONOGRAFIA

Praca ma bardzo dobrze dobrany i opracowany materiał ikonograficzny, będący w istotnej swojej części dziełem Autorki. Z punktu widzenia tworzenia nowej wiedzy ogromną wartość mają analizy zawarte w Rozdziale 5., przedstawiające ceramiczne obiekty artystyczne w przestrzeniach publicznych Wrocławia. Rysunki mają charakter analityczny - poznawczy; wyszczególnione są na nich: obiekty artystyczne będące przedmiotem analizy wizualnej, tła tych obiektów, budynki oddziałujące na obiekt, szlaki prowadzące do obiektu, osie kompozycyjne, bariery dostępności do obiektu. Analizy wykonywane są z kilku perspektyw jak na przykład dla rzeźby Orzeł autorstwa Tadeusza Tellera. W tym ujęciu rysunek stanowi wiodące narzędzie badawcze i jest podstawą narracji pracy.

Autorka wlicza do metod naukowych użycie odrębnego subiektywnego przekazu wizualnego w postaci rysunku. Rysunki miały rolę osławiającą Autorkę z opisywanymi treściami. Recenzentka bardzo pozytywnie ocenia oprawę graficzną doktoratu: jego okładkę, autorskie interpretacje graficzne, ilustracje otwierające podrozdziały bibliograficzne, gdzie zamieszczone zostały portrety opisywanych Mistrzów. Ten dodatkowy aspekt przygotowania dysertacji jest rzadki, oryginalny i wyjątkowy.

Według spisu materiałów ilustracyjnych (str. 399.) Autorka wykazuje 279 elementów ikonograficznych i należy uznać to za ikonografię rozbudowaną.

MATERIAŁY BIBLIOGRAFICZNE

Bibliografia liczy 114 książek i artykułów, 103 źródła pozyskane z Internetu, 32 dokumenty i notatki, 8 broszur informacyjnych zaproszeń i katalogów wystaw oraz 8 wywiadów. Bibliografia jest zróżnicowana, bogata i aktualna. Unaocznia charakter wielokierunkowych poszukiwań badawczych. Ograniczone wykorzystanie źródeł międzynarodowych związany jest z zakresem tematycznym dysertacji.

Relatywnie niewiele jest powołań na literaturę najnowszą, rozumianą jako pozycje opublikowane w ostatnich trzech latach (kilka pozycji z 2018 roku).

WNIOSEK KOŃCOWY

Przeprowadzona ocena pracy doktorskiej pt. „Twórcy ceramicznych obiektów artystycznych w przestrzeni publicznej Wrocławia po 1945 roku”, której autorką jest mgr sztuki, mgr inż. arch. Paula Jeziorna, pozwala stwierdzić, że spełnione zostały warunki ustawowe. Autorka przedstawiła oryginalne rozwiązania następujących problemów naukowych (artystycznych):

- szczegółowe udokumentowanie w formie wywiadów i rozmów bezpośrednich historii artystycznych obiektów ceramicznych i biografii ich twórców (nowa wiedza)
- odtworzenie, zebranie, uporządkowanie danych dotyczących artystycznych obiektów ceramicznych i biografii ich twórców (na podstawie istniejącej, rozproszonej dokumentacji)
- analiza i ocena percepcji artystycznych obiektów ceramicznych w krajobrazie Miasta Wrocławia w celu przygotowania trasy turystycznej (nowa wiedza).

Idea tras zwiedzania stanowi o aplikacyjnym, użytkowym wymiarze pracy.

Reasumując, należy stwierdzić, że dysertacja wnosi nowe, oryginalne wątki do dotychczasowego stanu wiedzy na temat twórców ceramicznych obiektów artystycznych w przestrzeni publicznych Wrocławia. Wyniki pracy dowodzą umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Wnoszę o dopuszczenie do publicznej obrony na Wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej.

Poznań, 07.06.2022

Prof. dr hab. inż. arch. Agata Bonenberg
Wydział Architektury Politechniki Poznańskiej
Ul. Jacka Rychlewskiego 2
Poznań

Szanowni Państwo,

Składam wniosek o wyróżnienie pracy doktorskiej „Twórcy ceramicznych obiektów artystycznych w przestrzeni publicznej Wrocławia po 1945 roku”, której autorką jest mgr sztuki, mgr inż. arch. Paula Jeziorna, promotorem Prof. dr hab. inż. arch. Barbara Gronostajska, promotorem pomocniczym dr hab. Gabriel Palowski.

Wniosek argumentuję przedstawieniem oryginalnych rozwiązań problemów naukowych (artystycznych) zawartych w pracy oraz jej aplikacyjnym charakterem.

